

Ko starši vedo več kot učitelji – nasilje staršev nad osnovnošolskimi in srednješolskimi učitelji

Tina Oblak, Gaja Škerlj in Jerca Šubic

Namen raziskave je bil opozoriti na nasilje staršev nad učitelji ter poglobljeno preučiti pojav le-tega v slovenskih osnovnih in srednjih šolah. Zanimalo nas je, kakšna je dinamika med starši in učitelji, s kakšnim nasiljem s strani staršev se soočajo učitelji, kako ga doživljajo in na koga se lahko obrnejo. Opravile smo 24 intervjujev s slovenskimi učitelji (21 žensk). Rezultate smo obdelale s pomočjo kvalitativne analize ter jih primerjale s podobnimi že objavljenimi raziskavami. V raziskavi smo ugotovile, da se slovenski starši vse bolj vključujejo v izobraževanje otrok, nekateri pa presežejo mejo svojih pravic. Učitelji različno zaznavajo nasilno vedenje staršev. Na podlagi opravljenih intervjujev smo ugotovile, da se učitelji najpogosteje soočajo z verbalnimi napadi in vmešavanjem staršev v njihovo strokovnost, nekateri so omenili, da so bili deležnih groženj in različnih prijav s strani staršev, fizično nasilje pa se je pojavilo le v enem primeru. Nasilje pri učiteljih pušča posledice na njihovem psihičnem in fizičnem zdravju. Stres, ki ga doživljajo, blaži dobra socialna opora. Učitelji so povedali, da se lahko večinoma po pomoč obrnejo na vodstvo in sodelavce, šolanje pa jih ne pripravi na sodelovanje s starši. Mnenja o učinkovitosti izobraževanja na to temo so deljena. Med intervjujem smo učitelje povprašale po konkretnih predlogih za izboljšanje sodelovanja s starši. Rešitve vidijo v večjem številu izobraževanj na to temo, sistemskih rešitvah, v izboljšanju spoštovanja do šole in učiteljev, izobraževanju staršev, mentorstvu in boljši komunikaciji.

Uvod

Učiteljska funkcija in vpletenost staršev v šolsko delo otrok

M. Ule (2015) ugotavlja, da so današnji starši v Sloveniji vse bolj vpleteni v izobraževalni proces otrok ter se vključujejo v šolsko delo učencev tako doma kot v šoli. S sodelovanjem staršev v šolskih aktivnostih le-ti dobijo boljši vpogled v to, kaj se v šoli od otrok pričakuje, od učiteljev pa se lahko naučijo, kako delati z otroki doma, da bi ti bili bolj uspešni v šoli (Stevenson in Baker, 1987). Dobro sodelovanje s šolo daje otrokom konsistentna sporočila o tem, da je izobrazba pomembna ter pozitivno vpliva na otrokovo učenje in socialni razvoj (Scott-Jones, 1995). Avtorji (Fingerman idr., 2012; Ginott, Ginott in Goddard, 2011) vključevanje staršev v otrokov razvoj, izobraževanje in odločitve označujejo s pojmom »helikopterski starši«. Gre za starše, ki želijo dati svojemu otroku podporo na čim več področjih, kot so finančna in emocionalna podpora, nasveti in drugo. Vpletenost staršev v šolsko delo je v zadnjem času tako narasla, da avtorica M. Ule (2015) to opredeljuje kot samostojen dejavnik socialne diferenciacije učencev. To pomeni, da so posamezniki, ki podpore doma nimajo, takoj korak za ostalimi. Problem nastane, ko starševska vpletenost v šolanje otroka preseže mejo starševskih pravic. Vsakodnevno se srečujemo z zgodbami zaposlenih v šolstvu, ki poročajo o neprimernem ravnanju staršev v odnosu do učiteljev. Ti vse pogosteje doživljajo situacije, ki bi jih lahko opredelili kot nasilje s strani staršev. V Sloveniji to področje še ni raziskano, zato smo se odločile, da ga bolj podrobno raziščemo ter skozi pogled učiteljev s pomočjo kvalitativne raziskave javnosti predstavimo probleme z nasiljem na delovnem mestu v šolstvu. Širšo javnost želimo opozoriti, da je nasilje, ki ga doživljajo učitelji s strani staršev, zelo pomembno področje, ki si zasluži našo pozornost, saj vpliva na učiteljevo kakovost dela, samoučinkovitost, strokovnost in posledično na razvoj učencev. Izpostaviti želimo tudi vlogo podpore vodstva in sodelavcev ob takih dogodkih.

Cilj našega raziskovanja je bil, da na podlagi intervjujev, zbranih s strani osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev, dobimo vpogled v komunikacijo med starši in učitelji, analiziramo situacijo oz. prisotnost nasilja v šolah v Sloveniji ter pripravimo priporočila za nadaljnje delo.

Sodelovanje med starši in učitelji

Kompetenten učitelj je tisti, ki zagotovi razmere za uspešno delo otrok in vzpostavi ustrezen dialog s starši (Kalin, Resman, Mrvar, Govekar Okoliš

in Mažgon, 2009). O kakovostnem sodelovanju govorimo, ko si učitelj in starš delita odgovornost za uspešen razvoj otroka. Uspešno sodelovanje med učitelji in starši zagotavlja učinkovita komunikacija, ki temelji na odzivu učitelja na različne potrebe starša, učiteljeva sposobnost usklajevanja različnih namer starša, zaznavanje potreb in reševanje konfliktov (Kalin idr., 2009). M. Ule (2015) je v svoji raziskavi ugotovila, da imajo slovenski starši v primerjavi s starši drugod po Evropi visoke oz. višje želje po ustrezni izobrazbi njihovih otrok. Ker pa so starši zaupniki in svetovalci otrok, so tudi otroci ponotranjili njihove težnje. M. Ule (2015) zapiše, da se starši čedalje pogosteje vmešavajo v strokovno delo učitelja, tudi pogosteje kot starši otrok drugih evropskih držav. Zato prihaja do vedno več konfliktov med starši in učitelji. Posledično imajo učitelji manjšo avtoriteto in avtonomijo (Ule, 2015).

Nasilje na delu pri slovenskih učiteljih urejata Zakon o delovnih razmerjih (2013) ter Zakon o varnosti in zdravju pri delu (2011). Določeno je, da mora delodajalec poskrbeti za pripravo pravilnika, s pomočjo katerega se znotraj določene organizacije opredelijo ukrepi za preprečitev nasilja in postopke v primeru le-tega. Zakon o varnosti in zdravju pri delu (2011) omenja tudi potrebno zaščito zaposlenih pred nasiljem s strani tretjih oseb, kar bi bili v našem primeru starši. Natančno postopanje v primeru nasilja je odvisno od ukrepov, ki jih je sprejela posamezna šola. Glede na podatke Inšpektorata Republike Slovenije za šolstvo in šport (2018) vidimo, da se morajo danes šola in učitelji vse pogosteje zagovarjati glede svojega dela. Število pritožb domnevnih kršitev zakonodaje se je v slovenskih šolah v letu 2017 povečalo za kar 19 % v primerjavi z letom prej. Inšpekcija je ugotovila, da je bilo le 32 % očitanih kršitev upravičenih.

V Sloveniji starši in šolski strokovni delavci ne zaupajo drug drugemu (Šteh in Mrvar, 2011), kar zagotovo vpliva na kakovost medsebojnega sodelovanja. Prepričanje strokovnih delavcev predstavlja oteževalno okoliščino pri sodelovanju s starši, česar se moramo zavedati, saj to vpliva na odnose ter sodelovanje med šolo in starši. Učitelji v kontaktih s starši zaznavajo njihovo pripravljenost na konstruktiven pogovor, preценjevanje sposobnosti njihovega otroka, nemoč staršev in elemente agresivnega vedenja staršev v odnosu do učitelja (Šrot in Rizman Herga, 2013). K. Šrot in N. Rizman Herga (2013) v svoji raziskavi poročata, da približno tretjina učiteljev (31,4 %) doživlja pri svojem delu elemente agresivnega vedenja staršev, kot so: prenašanje krivde s starša na učitelja, trpinčenje v smislu izkrivljanja resnice, kritiziranje in izsiljevanje za višje ocene. Redko se pojavlja podkupovanje in fizično nasilje.

Rezultati raziskave v Veliki Britaniji med več kot 1000 zaposlenimi, ki delajo v osnovnih in srednjih šolah ter višješolskih zavodih, so pokazali, da se je vedenje učencev v zadnjih 5 letih poslabšalo. 36,5 % zaposlenih je doživelo agresijo s strani staršev ali skrbnikov (82,5 % verbalno nasilje, 53,2 % ustrahovanje, 1,3 % fizično nasilje in 7,4 % druge oblike). 52,3 % učiteljev je čutilo dovoljšno podporo s strani šole ob neprimernem vedenju staršev (Association of Teachers and Lecturers, 2010).

Teoretična in praktična vrednost raziskave

Praktično vrednost naše raziskave vidimo v opozarjanju na problem prisotnosti nasilja s strani staršev nad učitelji, saj odnos učitelj-starš vpliva na učenčev odnos do šole in učiteljev. Pozitivni odnosi so pomembni pri motivaciji učencev za šolsko delo in za njihovo ustrezno vedenje v šoli. Starši so v zadnjem času pokazali večje zanimanje za sodelovanje s šolo, bolj se ukvarjajo z metodami poučevanja, načinom dela, zato so učitelji zelo odvisni od dobrega odnosa s starši, saj so v nasprotnem primeru konflikti s starši lahko zelo obremenjujoči za učitelje (Skaalvik in Skaalvik, 2010). Viri učiteljskega stresa, kamor uvrščamo tudi starševski pritisk, so povezani s povečano stopnjo depresije (Schonfeld, 1992), psihološkim distresom (Punch in Tuettemann, 1991), izgorelostjo (Kyriacou, 1987; Stoeber in Rennert, 2008) in absentizmom (Chambers in Belcher, 1993).

Starši niso homogena skupina ter imajo različna pričakovanja o poučevanju in izobraževanju, zato je to, da bi izpolnili pričakovanja vseh staršev, skoraj nemogoče. Posledično je vprašanje, do katere mere dopustiti staršem, da so vključeni v šolsko »politiko«, zelo pomembno. Pri tem ima zelo velik pomen šolska administrativna, vodstvena služba, ki bo reševala morebitne konflikte ter že vnaprej definirala odgovornosti in pričakovanja tako staršev kot učiteljev (Skaalvik in Skaalvik, 2010).

Učitelji menijo, da se v svojem dodiplomskem izobraževanju niso dovolj dobro strokovno usposobili ter da jim primanjkujejo določene kompetence za sodelovanje s starši (Šrot in Rizman Herga, 2013), kar je povezano z izkušnjami, ki si jih učitelj pridobi šele pozneje v karieri (Jensen in Jensen, 2011). V slovenski raziskavi (Šrot in Rizman Herga, 2013) sta avtorici ugotovili, da se učitelji z več kot 31 leti delovne dobe čutijo bolj usposobljene za sodelovanje s starši. Prav tako sta ugotovili, da se na to temo največ učiteljev udeležuje strokovnih usposabljanj, vodijo intenzivne individualne pogovore s starši in uporabljajo primere dobrih praks. Več kot polovica jih poseže po strokovni literaturi, približno tretjina pa za nasvet vpraša druge strokovnjake (zdravnika, psihologa,

psihiatra) (Šrot in Rizman Herga, 2013). V naši raziskavi bomo raziskale tudi kompetentnost učiteljev pri sodelovanju s starši v Sloveniji in kakšna je njihova podporna mreža. Na podlagi celostne slike bomo lahko ocenile, če predhodne teorije držijo in oblikovale nasvete pri soočanju z nasiljem nad učitelji.

Raziskovalna vprašanja

Na podlagi prebranih raziskav in zaradi pomanjkljivo raziskanega področja nasilja nad učitelji s strani staršev, smo oblikovale tri raziskovalne probleme:

- Kakšni sta sodelovanje in komunikacija med starši in učitelji v slovenskih šolah?
- Kaj učitelji prepoznajo kot nasilje s strani staršev in kako ga doživljajo?
- Kakšno podporno mrežo imajo učitelji, ko pride do nasilja s strani staršev?

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 24 učiteljev slovenskih osnovnih in srednjih šol. Od tega je bilo 10 (41,7 %) osnovnošolskih učiteljev na razredni stopnji, 11 (45,8 %) osnovnošolskih učiteljev na predmetni stopnji in 3 (12,5 %) srednješolski učitelji. Sodelovalo je 21 žensk (87,5 %) in 3 moški (12,5 %). Povprečna starost je bila 43,04 let ($SD = 11,0$). Povprečna delovna doba učiteljev je bila 18,29 let ($SD = 12,2$).

Pripomočki in postopek

Izvedle smo polstrukturirane intervjuje, ki so potekali v novembru in decembru 2018. Smernice za intervju so nastale na podlagi vprašanj, ki temeljijo na predhodnih znanstvenih ugotovitvah. Na začetku smo od učiteljev pridobile opisne podatke, v nadaljevanju pa smo postavljale vprašanja in podvprašanja, ki smo jih razdelile na 3 sklope: sodelovanje med starši in učitelji (*Kako vi kot učitelj opazate pojav vključevanja staršev v šolanje njihovih otrok?*, *Kako zahtevno se vam zdi sodelovanje s starši v primerjavi z drugimi delovnimi nalogami?*), nasilje nad učitelji s strani staršev (*Lahko prosim opišete konkretno situacijo, ko so starši prekorčili mejo svojih pravic?*) in podporna mreža pri učiteljih (*Na koga se v takih situacijah lahko obrnete za pomoč?*, *Zanima nas, kaj menite, kakšno vlogo igra vodstvo pri situacijah, ko pride do konflikta med učiteljem in starši?*).

Vzorec smo pridobile s kombinacijo priložnostnega vzorca in vzorčenja po metodi snežne kepe. Vanj smo vključile učitelje, ki so že doživeli nasilje s strani staršev. Poizvedovale smo tako prek osebnih poznanstev, ki so nas usmerili naprej do žrtev nasilja, kot tudi tako, da smo kontaktirale šole po elektronski pošti in osebno. Osebno smo kontaktirale 39 učiteljev. Povabilo k sodelovanju smo naslovile na spletni forum Učiteljska.net in na vodstva 13 šol, ki so to posredovala naprej zaposlenim. Dogovarjale smo se s šolami, kjer imajo resne težave s sodelovanjem s starši, vendar so sodelovanje zavrnilo, ker niso želeli govoriti o neprijetnih izkušnjah. Opazile smo, da so se kontaktirane osebe pogosto distancirale, ko smo omenile besedo nasilje, saj imajo učitelji pogosto ob besedi nasilje v mislih fizično nasilje. Tipičen odziv je bil, da so odklonili sodelovanje, saj se to na njihovi šoli ne dogaja. Ko smo bolj podrobno razložile, kaj vse vključuje nasilje, so navadno poročali o prisotnosti le-tega. Določeni učitelji zaznavajo neprimerno vedenje staršev, vendar ga ne doživljajo kot nasilje, medtem ko si lahko nekdo drug to vedenje razlaga kot osebni napad. Nepripravljenost učiteljev, da bi sodelovali v raziskavi, lahko razložimo tudi z zasičenostjo s številom prošenj sodelovanja v raziskavah.

Intervjuji so bili izvedeni na šolah v kabinetih učiteljev in pri udeležencih doma. Nekatero smo z dovoljenjem intervjuvancev posnele s telefonom, ostale pa smo zapisale. Povprečno so trajali 30 minut. Na začetku intervjuja smo postavile deskriptivna vprašanja, sledila so vprašanja, ki so navedena v pripomočkih.

Rezultate smo obdelale po posameznih sklopih (sodelovanje in komunikacija med starši in učitelji, nasilje nad učitelji in podporna mreža). Znotraj sklopov smo poiskale, katere kategorije se v odgovorih pojavljajo in koliko učiteljev je podalo tak ali podoben odgovor. Kategorije smo nato opisno prikazale v rezultatih ter jih povezale z že obstoječimi raziskavami.

Rezultati

Sodelovanje in komunikacija med starši in učitelji

Kar 17 (70,8 %) učiteljev se je strinjalo s tem, da se starši danes več vključujejo v izobraževanje otrok kot včasih. To so poudarjali predvsem udeleženci z daljšim stažem poučevanja. Večina (70,8 %) udeležencev je vključevanje staršev zaznavalo kot pozitivno ter se je strinjalo, da je sodelovanje staršev ključno za otrokovo šolsko delo. 29-letna učiteljica je povedala: *»Prav je, da starši omogočajo otroku oporo, ga spodbujajo, spremljajo njegov razvoj, mu*

pomagajo pri tem, saj se otrok tako bolje in hitreje razvija, ima boljše rezultate in posledično boljše samopodobo.» Kar osem (33,3 %) učiteljev pa je omenilo starše, ki se ne vključujejo v šolsko delo otroka in negativne vidike takih staršev. Nekateri učitelji so pri tem izpostavljali izobrazbeno strukturo staršev. Tisti, ki so bolj izobraženi, naj bi se bolj vključevali. 34-letna učiteljica je povedala: » (...) tisti, ki so intelektualno bolj izobraženi, da se zavedajo pomembnosti svoje vloge v razvoju otrok, se vključujejo. To delajo na različne načine, na primer pomagajo pri učenju, preverjajo, kako so učenci vključeni v razred, hodijo redno na govorilne ure.«

Učitelji so poleg pozitivnega vidika vključevanja staršev izpostavili tudi negativno stran vse večje vključenosti staršev v izobraževanje otrok. Starši se vključujejo zato, da bi zaščitili svoje otroke ter jim olajšali delo. Tovrstno vključevanje so izpostavili kot problematično, saj s tem posegajo v strokovno delo učitelja in posledično onemogočajo napredek učenca. Učiteljica na zasebni mestni šoli je poročala: »Več se vključujejo in manj komunicirajo s svojimi otroki ter posledično več sprašujejo učitelje. Starši tudi bolj pričakujejo od učiteljev, da jih kontaktirajo, če so kakšne spremembe z otrokom, v primeru težav ali če se dogaja kaj drugega z njim. Sprašujejo o stvareh, o katerih bi se lahko pogovorili s svojimi otroki, pa se ne, ker jih preprosto ne vidijo in se ne pogovarjajo z njimi.« Večji del (70,8 %) učiteljev se je strinjal, da je sodelovanje staršev ključno za uspešno delo tako učiteljev kot učencev, vendar naj bo vključevanje staršev v zdravi meri, kar poteka tako, da starši pomagajo učencu doseči cilje, ki so skladni z njegovimi sposobnostmi ter mu pomagajo pri šolskem delu v sodelovanju z učiteljem.

Vsi učitelji ($N = 24$) so poročali, da je njihovo sodelovanje z večino staršev pozitivno in korektno, da jim starši zaupajo in zaupajo v njihovo strokovnost. Kljub temu pa so učitelji sodelovanje s starši uvrščali med zelo zahtevne naloge v primerjavi z drugimi delovnimi obveznostmi. Z določenimi starši je sodelovanje še posebej zahtevno. Sedem (29,2 %) udeležencev je poročalo, da je najtežje sodelovanje z zaščitniškimi starši, ki bdijo nad svojimi otroki. Dva (8,3 %) od njih pa sta izpostavila zaščitniške mame, ki ščitijo otroka. Šestim (25 %) udeležencem je bilo najtežje sodelovati z izobraženimi starši z višjim socialno-ekonomskim statusom. Trije (12,5 %) udeleženci so poročali, da je težko sodelovanje s starši otrok, ki imajo težave (učne, vedenjske). Pojavil pa se je tudi odgovor, da je najtežje sodelovanje s starši edincev.

Nasilje nad učitelji s strani staršev

S kakšnimi vrstami nasilja s strani staršev se soočajo učitelji

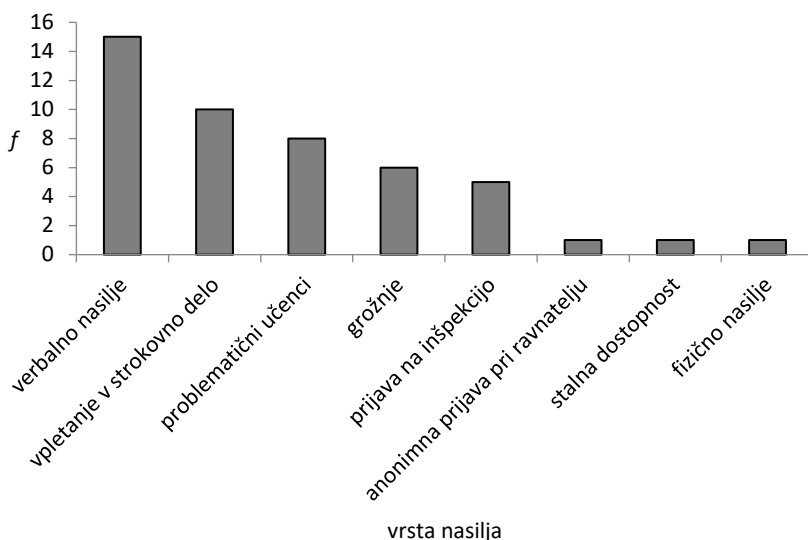
Intervjuvani učitelji so bili v veliki večini (91,7 %) mnenja, da se o nasilju staršev nad učitelji premalo govori ter da bi bilo treba to tematiko bolj podrobno obravnavati in izpostaviti. Osrednji del naše raziskave je bil posvečen konkretnim dogodkom nasilja s strani staršev, s katerimi so se srečali intervjuvani učitelji. Vseh 24 učiteljev se je v času opravljanja svojega poklica že srečalo z vsaj eno, večina pa z več situacijami, ko so starši prekoračili mejo svojih pravic. Učitelj s 32 leti delovne dobe je o tem povedal:

»Dogaja se, da starši prestopijo to mejo. Predvsem na način psihološkega pritiska. Vsi imajo občutek, da se na šolstvo, izobraževanje, poučevanje spoznajo, ker so sami hodili v šolo in potem tudi različno na trdo zastopajo svoj prav. To se pojavlja pogosto na način, da se vpletajo v stroko, da ocenjujejo vprašanja v kontrolni nalogi, njihovo ustreznost in najdejo se osebe, ki prijavi-jo zadevo na inšpektorat. Ta del je še najbolj težak. To, da ima dejansko učitelj občutek, da lahko vsak trenutek postane del ene velike raziskave, ki se kaže kot zloglasni inšpekcijski pregled (...) Ta posredna grožnja je za moje pojme najhujša.«

Učiteljica, ki dela z učenci individualno, je še komentirala, da se pogosto zgodi, da v takih primerih: *»učitelj raje stopi korak nazaj, čeprav s strokovnega vidika to ni prav.«*

Ko smo učitelje vprašale po konkretnih situacijah nasilja s strani staršev, ki so jih doživeli (slika 1), so najpogosteje poročalo o verbalnem nasilju (62,5 %). V 15 (62,5 %) primerih so učitelji navajali, da so jih starši verbalno napadli, da so na njih vpili in jih žalili. Primer take situacije po navedbi 38-letne učiteljice: *»Na govorilnih urah je bila ena mama zelo verbalno nasilna. Meni in še eni drugi učiteljici, ki sva bili takrat skupaj, ni dovolila, da poveva svoje, da zaključiva, kar sva govorili. Ona je prišla s svojo idejo, govorila je s povzdignjenim glasom, rekla je, da zahteva svoje, komunicirala je zelo grobo. Mislim, da so to ljudje, ki imajo težave v komunikaciji tudi drugače. Ko sem hotela povedati svoje mnenje, je mama rekla, da je čas potekel, vstala in šla.«* V šestih (25 %) opisanih situacijah so bili učitelji deležni groženj po telefonu, elektronski pošti, osebno in s tožbo. V petih (20,8 %) primerih je sledila prijava na inšpekcijo in preverjanje ustreznega postopanja učitelja, predvsem z vidika birokracije. Pri eni (4,2 %) učiteljici je bilo več anonimnih

Slika 1. Prikaz pojavnosti različnih vrst nasilja nad učitelji s strani staršev.

prijav pri ravnatelju. V 10 (41,7 %) primerih so se starši vpletali v strokovno delo učitelja, njegovo kompetentnost za delo v razredu in njegov način ocenjevanje znanja. Ena (4,2 %) od učiteljic je izpostavila še to, da starši od učiteljev danes pričakujejo dostopnost 24 ur na dan. To povezuje s slabo vestjo staršev zaradi pomanjkanja časa za ukvarjanje z otrokom. V osmih (33,3 %) opisanih primerih je prišlo do konflikta med starši in učitelji v primeru problematičnega učenca. Učitelji so starše obvestili o agresivnem in neustreznem vedenju njihovega otroka. Starši so nato reagirali napadalno in krivdo iskali drugod, v drugih učencih, učiteljevi nekompetentnosti in branili svojega otroka. 45-letna učiteljica je na to temo povedala: »Skratka, nikoli se ni vdala, da bi rekla: ‚Moj otrok pa tega res ni naredil prav.‘ Vedno se je našel izgovor, da je to naredil, ker je pred tremi tedni ta oseba naredila to in to ter je bila reakcija taka, da je to vrgel skozi okno. Skratka, vedno je bil razlog drugje, nikoli v otroku. Bila je zelo zaščitniška do otroka. Mama tudi ni dopuščala, da bi otroka obravnaval pedopsihiater ali psiholog.« Prav tako določeni starši niso želeli sprejeti tega, da morda njihov otrok nima razvitih določenih sposobnosti in zato ni uspešen oz. ima probleme v šoli. V dveh (8,3 %) primerih so učitelji nasilje s strani staršev prepoznali kot stisko staršev v času ločitve ali ker ne znajo drugače reševati stvari. V dveh (8,3 %) primerih je bil starš pod vplivom alkohola, kar je doprineslo k agresivnosti. V enem od teh primerov se je vpliv alkohola izrazil prek neustrezne in žaljive komunikacije mame,

medtem ko se je pri drugem primeru to odrazilo v obliki fizičnega napada na učiteljico. V obeh primerih je šlo za podpiranje otroka pri njegovem ne-delu. Pri 13 (54,2 %) intervjuvancih je bilo govora o nasilnih mamah, medtem ko se je pri ostalih primerih govorilo o starših na splošno.

Doživljanje učiteljev ob nasilju s strani staršev

Ko smo prosile učitelje, da nam opišejo eno ali več konkretnih situacij, ko so se znašli v konfliktu s starši, ki je presegal mejo ustrezne komunikacije, so se ti za nekaj minut vrnili v situacije in bolj ali manj intenzivno podživeli dogodke. Vprašale smo jih po počutju in mislih. Učitelji so v večini (29,2 %) odgovarjali, da so se počutili grozno, da so se počutili strokovno nekompetentni oz. so bile izjave strokovno žaljive (12,5 %). 39-letna učiteljica na predmetni stopnji je občutke opisala:

»Grozno, grozno! Dejansko, da se moraš zagovarjati, zagovarjati svojo strokovnost nekomu, ki to ni njegovo področje in premlevati svoje delo, vse svoje korake greš čez, ali si storil kakšno napako. Vidiš, da nisi in potrpežljivo razlagaš, kaj je bilo, ampak vidiš, da na drugi strani ni odziva. Oni imajo pred seboj samo en cilj. Na primer, hčerka je pri pisnem ocenjevanju dobila oceno 3 in je bilo treba izbrisati 3 iz redovalnice.«

Sedem (29,2 %) učiteljev je omenilo, da so se počutili osebno ponižani in prizadeti. Trije (12,5 %) so omenili občutek nemoči. Pri šestih (25 %) je bilo moč prepoznati resen šok in stisko. Učitelji so se ob nasilju s strani staršev v konkretni situaciji predvsem srečali z dvomi vase in so preverjali, kje so sami storili napako (33,3 %). Tri (12,5 %) učiteljice so razmišljale o nadaljnjem delu z otrokom in kakšno sporočilo učenci dobivajo od staršev. Ena učiteljica je iskala način, kako umiriti starša, druga pa je z notranjim dialogom umirjala sebe: *»Sebi sem tako rekla: Umiri se. Ti veš, kaj je tvoja dolžnost. Ti veš, kaj je prav. Ne dovoli. Ne stopi koraka naprej, kar so naredili oni. Ti povej tako, kot je prav. Tako, kot zagovarjaš. Tako, kot si naredila, si prav naredila in jim povej. Ne dovoli, da bi se tega prestrašila, ker bodo dobili moč. Potem je konec.«* Tri (12,5 %) učiteljice je situacija šokirala in so bile zmedene. Spraševale so se, če je šlo v določenem primeru za nasilje nad njimi in se stalno vračale k razmisleku o dogodku. Dvema (8,3 %) se je postopanje staršev zdelo nekorektno ter sta ga označili za krivično in neprofesionalno.

Za vse učitelje so situacije, ko so bili deležni nasilja s strani staršev, predstavljale določeno stopnjo stresa. Glede telesnih sprememb so intervjuvanci v šestih (25 %) primerih omenili, da so občutili tresenje, v petih (20,8 %)

primerih so omenjali težave z želodcem in apetitom, trije (12,5 %) učitelji so omenili občutek izčrpanosti in probleme s spanjem, dva (8,3 %) sta omenila, da sta se po dogodku razjokala, v enem (4,2 %) primeru pa je učitelj omenil glavobol, hitrejšje bitje srca ali tesnobo. Glede spremembe glasu sta dva (8,3 %) učitelja opazila, da se jima je tresel glas, pri treh (12,5 %) pa se je pojavila sprememba glasu v smislu hitrosti govorjena, višine glasu in odrezavosti.

Vpliv konfliktne situacije s starši na nadaljnjo učinkovitost učitelja

Šest (25 %) učiteljev je bilo mnenja, da nasilje s strani staršev ni vplivalo na njihovo nadaljnje delo v razredu in zunaj njega. Učiteljica razrednega pouka je vprašanje komentirala: *»Na nadaljnje delo v razredu ni vplivalo. Jaz to odklopim. Otrok ni nič kriv. Otrok je zame bitje, ki ga gneteš. Dejansko je tako: vidiš otroka, ki bi si želel biti drugačen, vendar nima priložnosti.«* Trije (12,5 %) učitelji so izpostavili, da je bil pri nadaljnjem delu prisoten strah pri sodelovanju s starši, dva (8,3 %) učitelja pa sta omenila, da je bil ta strah prisoten pri delu z učenci. Dve (8,3 %) učiteljici sta omenili padec motivacije pri učni pripravi. Drugi štirje (16,7 %) pa so opazili spremembo pri nalogah, ki jih pripravljajo za učence. Ena učiteljica je omenila dvom v lastno kompetentnost in dodatno preverjanje le-te:

*»Začneš dvomiti v svoje znanje, strokovnost. Dejansko se bojiš do-
ločenih zadev, čeprav veš, da so v redu, da funkcionirajo, da delujejo,
da so dobre za učence in njihovo znanje, začneš se izogibati temu in
jih nehaš delati. Ker vidiš, da samo ti nastradaš, čeprav je to dobro
za naprej, da imaš pri 99 % staršev pozitivno povratno informacijo
iz srednje šole in učencev, ampak ti ta 1 % precej uniči delo.«*

Ena učiteljica je omenila, da je bila tisti dan raztresena, druga pa povezuje nesrečo z avtom s stresom, ki ga je doživela dan prej ob fizičnem napadu starša. Zanimivo je, da učitelji pogosto čutijo empatijo do učenca, katerega starši so jih napadli. Tri (12,5 %) učiteljice so spregovorile tudi o tem, da so uspеле na situacijo pogledati kot na šolo zase. Učiteljica predmetnega pouka je povedala: *»Zdaj, kadar zaznam, da je človek preveč oseben, posega preveč v moj osebni prostor, se postavim nazaj in ga odstranim. Tudi na govorilnih urah hitreje zaključim pogovor, če vidim, da se stvari odvijajo v neprimerno smer.«*

Podporna mreža pri učiteljih

Glede na to, da je večina (66,7 %) učiteljev reševala konflikte na nivoju vodstva šole, se nam je zdelo smiselno prikazati odgovore učiteljev o podpori

s strani sodelavcev in vodstva. Prav tako smo jih povprašale, kje vidijo možnosti za izboljšanje na področju sodelovanja s starši.

Podpora vodstva in sodelavcev

Na vprašanje, na koga so se lahko obrnili v primeru nasilja, je večina (70,8 %) odgovorila, da so se lahko obrnili na vodstvo šole. Na drugo mesto po pogostosti (54,7 %) so se uvrstili odgovori, da se obrnejo na sodelavce. Na šolsko svetovalno službo se je obrnilo 10 (41,7 %) udeležencev, na svoje domače pa štirje (16,7 %). Ostali odgovori, ki so bili omenjeni le enkrat, so bili, da se obrnejo na inšpektorico, na kolege iz drugih kolektivov in na sindikalno zaupnico. Nekaj (20,8 %) udeležencev je poročalo, da so iskali podporo, vendar te niso dobili. Tako je poročala učiteljica, ki ima 15 let delovne dobe: »*Takrat nisem mislila, da se lahko na koga obrnem, tisti ravnatelj se ni preveč obremenjeval s takimi stvarmi. Ostali učitelji so rekli, da je to taka družina, da ima mama težave z alkoholom, da se to dogaja.*«

Na vprašanje, koliko o nasilju nad učitelji govorijo učitelji z drugimi kolegi, je 22 (91,7 %) udeležencev poročalo, da med seboj govorijo o tem.

Dejanska in zelena reakcija vodstva

Na vprašanje o reakciji vodstva je odgovorilo 22 (91 %) oseb, dve (33 %) osebi od teh pa se nista obrnili na vodstvo šole. Od tistih, ki so se obrnili, je 16 (72 %) oseb dobilo podporo s strani vodstva, štiri (18 %) osebe pa ne.

Udeležence smo vprašale tudi o vlogi vodstva pri konfliktu med učiteljem in starši. Najpogostejši odgovor (33 %) je bil, da ima vodstvo zelo pomembno vlogo. Sedem (29 %) udeležencev je odgovorilo, da ima ravnatelj lahko vlogo mediatorja, ki posluša, objektivno oceni situacijo in se nato opredeli. Naslednja pomembna funkcija ravnatelja v takih situacijah je opora učitelju. Opore s strani ravnatelja si je želelo šest (25 %) udeležencev. Po drugi strani si je pet (20 %) udeležencev želelo, da bi ravnatelj vedno zaupal učitelju. Trije (13 %) udeleženci so omenili, da je ravnatelj včasih prvi, na kogar se starši obrnejo. Dva (8 %) sta menila, da je vloga ravnatelja, da staršem postavi mejo ter da mirno in nekonfliktno vodi komunikacijo. Enkrat (4 %) pa so se pojavili odgovori, da je ravnateljeva vloga zaščita učitelja, omogočanje dostopa do informacij, razreševanje konfliktov, uporaba avtoritete in pogovor s starši.

Učiteljeve kompetence za sodelovanje s starši

Udeležence smo vprašale o kompetencah za sodelovanje s starši, ki jih pridobijo med študijem. Ena udeleženka je povedala, da jo je fakulteta dobro

pripravila na delo s starši, 22 (91,7 %) udeležencev pa je menilo, da jih študij ni dobro pripravil. Glede šole, kjer delajo, je pet (20,8 %) udeležencev poročalo, da jih le-ta slabo pripravlja na to. Veliko je torej odvisno od samoiniciativnosti posameznega učitelja. 12 (50 %) udeležencev je povedalo, da jih šola na take situacije pripravlja z izobraževanji, vendar pa so njihovi vtisi o koristnosti izobraževanj na tem področju mešani.

Želene spremembe na področju sodelovanja s starši

Odgovore o spremembah na področju dela s starši smo razdelile v šest skupin: izobraževanja, sistemske rešitve, spoštovanje in avtoriteta, starši, šola in učinkovita komunikacija. Šest (25 %) udeležencev je predlagalo več izobraževanj. Tudi sistemske rešitve je predlagalo šest (25 %) udeležencev. Vsakega od naslednjih predlogov je predlagal en udeleženec, ti pa so: večja učinkovitost centrov za socialno delo, ustanovitev pedagoško-učiteljske zbornice, boljša zaščita učiteljev in inšpektorjev, boljša selekcija študentov in ukinitve anonimnega prijavljanja učiteljev na inšpekcijo. Zadnji predlog je obrazložil 30-letni učitelj na predmetni stopnji:

»Če je prijava anonimna, prijaviš in je to to, če bodo kaj našli, staršev sploh ne zanima, lahko prijavijo samo zato, ker so užaljeni in želijo povzročiti težavo. Če ne bi bilo več anonimno in ne bi nič našli, me prav zanima, koliko staršev bi prijavilo. Če policijo kličeš brez razloga, tebi napišejo kaznen. Ljudje potem ne kličejo brez razloga.«

V kategorijo spoštovanje in avtoriteta smo uvrstile predloge za večje spoštovanje poklica učitelja, kar so omenili trije (12,5 %) udeleženci, ter večjo avtoriteto šol in učiteljev, kar sta navedla dva (8,3 %) udeleženca. V kategorijo starši smo vključile odgovora boljše usposabljanje staršev za starševstvo in več časa za otroke s strani staršev. Vsakega od teh predlogov je predlagal en učitelj. V kategoriji šola so predlogi za mentoriranje mladim učiteljem, kar so predlagali štirje (16,7 %) udeleženci, enkrat (4,2 %) pa so bili podani predlogi večkratne prisotnosti ravnateljev na učnih urah, odslovitve učiteljev, ki niso primerni za učiteljski poklic in postavljanje mej staršem. V zadnjo kategorijo, učinkovita komunikacija, smo umestile predloge uvedbe mediatorjev na šolah in boljšo izmenjavo izkušenj med učitelji. Oba predloga sta predlagala dva (8,3 %) udeleženca. Zadnji predlog v tej kategoriji so skupne govorilne ure s starši in učencem, kar je predlagala 62-letna učiteljica na predmetni stopnji: *»Učenci bi morali skupaj s starši od petega razreda naprej priti na govorilne. Midva z otrokom bi se pomenila, kaj mene moti, kaj*

njega moti, starš pa bi poslušal. Izognili bi se temu, da jaz povem eno, učenec pa doma drugo in je starš zmeden.»

Razprava

Kakšno je sodelovanje in komunikacija med starši in učitelji v slovenskih šolah?

Glede na podatke, ki smo jih pridobile s pomočjo intervjujev z učitelji, vidimo, da se slovenski starši vedno bolj vključujejo v šolanje njihovih otrok. Učitelji prepoznavajo, da je aktivnost staršev ključnega pomena za celostni razvoj učenca in da imajo običajno posamezniki, katerih starši so pasivni, več težav. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi M. Ule (2015), ki je vključenost staršev v šolanje otrok opredelila kot nov dejavnik socialne diferenciacije. Gre za starše, ki ponujajo svojim otrokom oporo, spodbudo, kar je v razumni meri koristno za otroka. Učitelji pri naši raziskavi so izpostavili, da to vključevanje staršev preseže mejo, ko ti posežejo v strokovno delo učitelja, so do svojega otroka preveč zaščitniški in na učitelja prelagajo vso odgovornost. Dobljeni rezultati se povezujejo z ugotovitvami avtorice M. Ule (2015). Pričakovanja slovenskih staršev do otrok so vse višja, kar spremlja večji pritisk tudi na strokovne delavce v šoli. Vse več je posledično tudi konfliktov, saj se iščejo razlogi za nastale težave drugod.

Učitelji so izpostavili pomembnost skladnosti zahtev med domom in šolo. Intervjuvani učitelji so izpostavili, da je z večino staršev sodelovanje pozitivno. Nekaj pa je takih staršev, s katerimi ne uspejo najti skupnega jezika. Stoeber in Rennert (2008) sta ugotovila, da je sodelovanje s starši med zelo zahtevnimi delovnimi nalogami učiteljev ter to razložila z ugotovitvami pozitivne povezanosti pritiska staršev z izgorelostjo učiteljev, kar se je potrdilo v naši raziskavi. Izpostavili so predvsem zaščitniške mame, posameznike z višjim socialno-ekonomskim statusom ter starše otrok z vedenjskimi in učnimi težavami. Starši si pogosto zatiskajo oči, da je problem v njihovem otroku in razloge iščejo zunaj otroka, pogosto pri učitelju (Ule, 2015).

Kaj učitelji prepoznajo kot nasilje s strani staršev in kako ga doživljajo?

Vseh 24 intervjuvanih učiteljev se je pri svojem delu že srečalo z nasiljem s strani staršev. Po izkušnjah učiteljev prevladuje predvsem verbalno nasilje. Pogosto so se starši vpletli v strokovnost opravljanja dela učitelja. Učitelji so prav tako doživeli kar nekaj groženj prek različnih medijev in prijav na

inšpekcijo. Kot sta ugotovili predhodni raziskavi (Šteh in Mrvar, 2011; Ule, 2015) je bilo tudi pri vprašanih učiteljih kar nekaj konfliktov s starši glede problematičnih učencev, ko starši ne sprejmejo dejstva, da se njihov otrok obnaša neustrezno ali ne dosega določenih standardov znanja. Naletela pa smo na samo en primer fizičnega nasilja nad učiteljem. Fizično nasilje nad strokovnimi delavci v šoli je po ugotovitvah K. Šrot in N. Rizman Herga (2013) redkejši pojav. Pri rezultatih je zanimivo tudi to, da so bile pri 13 učiteljih izpostavljene izključno mame kot izvajalke nasilja, medtem ko sta pri preostalih situacijah nastopila v zgodbi oba starša ali pa se je govorilo o starših na splošno. M. Ule (2015) je v svojih rezultatih prikazala, da se v šolsko delo otrok vključujejo predvsem mame. Verjetno je to tudi razlog, da so pri nas izpostavljene. Ker pogosteje spremljajo otrokovo delo v šoli, je večja verjetnost, da bo prišlo do konflikta.

Učitelje smo povprašale tudi po doživljanju nasilja. Učitelji so v večini primerov občutke opisali z besedo grozno, mnogi so se počutili osebno prizadete in ponižane, doživeli so šok ter se počutili nekompetentne. V mislih so preverjali svoje korake. Mnogi so imeli tudi zdravstvene težave, kot so bolečine v želodcu, težave s spanjem in izčrpanost. Nekateri so omenili, da so spremenili svoj način dela, bili prestrašeni ob sodelovanju s starši in učenci, izgubili motivacijo itd. Na podlagi opisanih primerov nasilja in občutkov ob doživljanju ugotavljamo, da je imelo nasilje s strani staršev velik vpliv na žrtev nasilja in njeno nadaljnje delo. Glede na Leymannov (1996) prikaz posledic nasilja pri žrtvi lahko zapišemo, da so se učitelji v naši raziskavi soočili z naslednjimi posledicami: niso imeli možnosti, da bi lahko ustrezno komunicirali pri konfliktu (starši jim velikokrat niso dali možnosti, da bi povedali svojo stran zgodbe, doživeli so verbalne grožnje, starši jih o problemu niso obvestili in so šli direktno do ravnatelja), načet je bil učiteljev osebni ugled (ko so npr. starši kričali na učitelja, tudi pred otrokom, ali pa ga krivično obtožili ter se je moral zagovarjati pred ravnateljem ali celo pred inšpekcijo), prav tako so učitelji izgubili veliko časa z nepomembnimi nalogami (npr. preverjali so ustreznost korakov, to pojasnjevali inšpekciji, namesto da bi se posvetili svojemu strokovnemu delu), posledice so občutili tudi na fizičnem zdravju.

Kakšno podporno mrežo imajo učitelji, ko pride do nasilja s strani staršev?

E. Greenglass, Burke in Konarski (1997) so ugotovili, da ima podpora sodelavcev in ravnateljev večji vpliv pri blaženju učiteljskega stresa in posledično

izgorevanja kot podpora drugih virov socialne opore, npr. domači ali prijatelji. Prav tako bodo učitelji, ki imajo večjo podporo s strani ravnatelja, bolj zavzeti za svojo šolo in bolj zadovoljni s svojim delom kot tisti, ki imajo manj podpore (Billingsley in Cross, 1992). V našem primeru se je pokazalo, da učitelji ob nasilju največkrat iščejo pomoč pri vodstvu, kjer tudi dobijo zeleno podporo. Poleg tega se obrnejo še na sodelavce in svetovalne delavce, malo pa se jih obrne na družine, prijatelje. Učitelji najpogosteje menijo, da je funkcija ravnatelja mediacija in objektivna ocena konflikta. Spet drugi učitelji menijo, da je ravnateljeva funkcija predvsem opora in zaupanje, ki ga izkaže učitelju.

Večina vprašanih meni, da študij učiteljev ne pripravi na sodelovanje s starši, večina celo meni, da jih študij na to ne more pripraviti. Več šol organizira izobraževanja na temo sodelovanja s starši, a so mnenja o učinkovitosti teh deljena. N. Chavkin in Williams (1988) pišeta, da bi moralo biti usposabljanje o vključevanju staršev ključna komponenta tako pred kot med učiteljskim poučevanjem v razredu z zavedanjem, da je takšno usposabljanje zelo kompleksno.

Učitelji v naši raziskavi so podali veliko predlogov, ki bi po njihovem mnenju izboljšali stanje na področju sodelovanja s starši. Te so povezani z izobraževanjem, sistemskimi rešitvami, spoštovanjem in avtoriteto šole ter učiteljskega poklica, s starši, šolo ter učinkovito komunikacijo.

Pomembnost raziskave

Pomembnost naše raziskave vidimo predvsem v tem, da smo začele z raziskovanjem in opozarjanjem na zelo občutljivo področje dela učiteljev, o katerem se običajno, zaradi narave problema in pomanjkanja načinov za opozarjanje nanj, zunaj šole ne govori. Učitelji so pri svojem delu pogosto vključeni v interakcijo s starši ter je od njihovega uspešnega medsebojnega sodelovanja odvisen razvoj in napredek posameznega otroka. Z našo raziskavo smo želele opozoriti predvsem na področje komunikacije ter sodelovanja med starši in učitelji, ko starši presežejo ustrezno mejo vključevanja v otrokovo izobraževanje in učiteljevo delo. Takšni dogodki pri učiteljih sprožijo zelo različne, predvsem negativne občutke, ki imajo lahko za njih tako kratkoročne kot dolgoročne posledice. Vse skupaj lahko vpliva na zadovoljstvo učiteljev, njihovo zavzetost za delo in zdravje. Problem je predvsem v tem, da učitelji običajno ne dobijo priložnosti, da bi povedali svojo stran zgodbe ter se morajo z veliko dokaznega gradiva in dela zagovarjati pred vodstvom, kar je za učitelje zelo stresno. Kot je dejala ena od učiteljic:

»(...) *da ni vse tako črno-belo*«, tudi me ne želimo očrniti staršev. Z veliko večino je sodelovanje uspešno. Rade pa bi z raziskavo opozorile na to, da je nasilno vedenje s strani staršev prisotno in tudi, če se to pojavlja pri majhnem odstotku staršev, ima le-to velik vpliv na kakovost dela učitelja, na učence in šolsko klimo.

Omejitve raziskave in smernice za nadaljnje raziskovanje

Naša raziskava ima tudi nekaj omejitev. Prva omejitev je povezana z izborom vzorca. Učitelji v raziskavi niso bili naključno izbrani. Iskale smo jih po principu snežne kepe, številni pa so sodelovanje tudi zavrnilo zaradi nelagodja ob podoživljanju dogodkov. V vzorec bi bilo treba vključiti bolj enakomerno razmerje med osnovnošolskimi in srednješolskimi učitelji, medtem ko je razmerje med moškimi in ženskami glede na podatke Statističnega urada Republike Slovenije (b. d.) o številu učiteljev v osnovnih šolah (12 %) ustrezno. V vzorcu so pomanjkjivo zastopani učitelji srednjih šol. Rezultatov raziskave ne moremo posploševati na celotno populacijo, ampak je treba pri tem upoštevati omenjene omejitve vzorca ter to, da se številni učitelji za sodelovanje niso odločili. Naslednja omejitev je povezana z uporabo intervjujev, kjer so udeleženci opisovali pretekle dogodke. Posledično naši zaključki temeljijo izključno na pripovedi in spominu intervjuvancev, ki pa so lahko določene informacije zamolčali, pozabili ali pa so bili pri pripovedi preveč subjektivni. Posamezniki si na različne načine razlagajo vedenja staršev ter se zato tudi razlikujejo v tem, kdaj določeno reakcijo starša zaznajo kot nasilje nad njimi ter se ob tem počutijo nelagodno, kar otežuje primerjavo.

V prihodnje bi bilo zanimivo narediti primerjavo nasilja s strani staršev nad učitelji med šolami iz mesta, predmestja in podeželja. Prav tako bi bilo zanimivo raziskati, če obstajajo razlike v obnašanju izvajalcev nasilja glede na spol starša in kakšno nasilje se pojavlja pri določenem spolu starša. Zanimivo bi bilo raziskati še nasilje staršev nad učitelji, ki poteka prek elektronske pošte.

Zaključek

Ključno pri naši raziskavi je to, da smo raziskale, kakšno je sodelovanje in komunikacija med starši in učitelji v slovenskih šolah, s kakšnim nasiljem s strani staršev se soočajo učitelji, kako doživljajo to nasilje, kakšno imajo oporo glede nasilja ter kakšni so njihovi predlogi za izboljšave na področju

sodelovanja s starši. Odkrile smo, da se starši vedno bolj vključujejo v šolanje svojih otrok, da učitelji doživljajo s strani staršev predvsem verbalno nasilje in vpletanje staršev v njihovo strokovnost ter da učitelji čutijo posledice, ki se kažejo na njihovem psihičnem in fizičnem zdravju. Večinoma učitelji najdejo oporo med sodelavci in vodstvom.

Naše ugotovitve pri raziskavi bi lahko uporabili za oblikovanje nacionalnih priročnikov in smernic za delo z učitelji oziroma splošneje kot ideje za sistemske spremembe na področju šolstva v Sloveniji. Prav tako bi lahko rezultate uporabili za oblikovanje izobraževanj za učitelje in pripravo programa. Pri vsem tem bi si lahko veliko pomagali s predlogi učiteljev. Ugotovitve naše raziskave bi lahko uporabili tudi za osveščanje staršev o nasilju nad učitelji, o stanju na tem področju v Sloveniji in posledicah.

Predlog smernic za delo v šoli

V želji po izboljšanju razmer na področju dela s starši lahko ravnatelj naredi naslednje:

- oblikuje izobraževanja o nasilju na delovnem mestu ter pri tem izpostavi vidik in oblike nasilja staršev nad učitelji (pomembno je, da učitelji vedo, da se to dogaja in da se v takih primerih lahko obrnejo na sodelavce in vodstvo);
- pripravi načrt intervencije, kjer bodo jasno opredeljeni koraki, kaj narediti v primeru nasilnih staršev in
- spodbuja učitelje, da se vključijo v supervizijske skupine.

Ob upoštevanju naštetih napotkov menimo, da lahko pride do izboljšav, saj bi tako lahko opolnomočili učitelje in jim pokazali, kako postopati in kam se obrniti, ko starš prestopi meje svojih pravic.

Literatura

- Association of Teachers and Lecturers. (2010). *Press Release - annual conference March 2010* [sporočilo za javnost]. Pridobljeno s <https://www.atl.org.uk/Images/29%20March%202010%20%20ATL%20Behaviour%20Survey%20%20-%20Annual%20Conference%20-%20final.pdf>
- Billingsley, B. S. in Cross, L. H. (1992). Predictors of commitment, job satisfaction, and intent to stay in teaching: A comparison of general and special educators. *The Journal of Special Education*, 25, 453–471.
- Chambers, R. in Belcher, J. (1993). Comparison of the health and lifestyle of general practitioners and teachers. *The British Journal of General Practice: The Journal of the Royal College of General Practitioners*, 43(374), 378–82.

- Chavkin, N. in Williams, D. (1988). Critical issues in teacher training for parent involvement. *Educational Horizons*, 66(2), 87–89.
- Fingerman, K. L., Cheng, Y. P., Wesselmann, E. D., Zarit, S., Furstenberg, F. in Birditt, K. S. (2012). Helicopter parents and landing pad kids: Intense parental support of grown children. *Journal of Marriage and Family*, 74(4), 880–896.
- Ginott, H. G., Ginott, A. in Goddard, H. W. (2011). *Med staršem in otrokom: klasična uspešnica, ki je revolucionirala komunikacijo med starši in otroki*. Ljubljana: UMco.
- Greenglass, E. R., Burke, R. J. in Konarski, R. (1997). The impact of social support on the development of burnout in teachers: Examination of a model. *Work & Stress*, 11, 267–278.
- Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport. (2018). *Letno poročilo Inšpektorata Republike Slovenije za šolstvo in šport za leto 2017*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno s http://www.iss.gov.si/fileadmin/iss.gov.si/pageuploads/Letno_porocilo_IRSSS_2017.pdf
- Jensen, E. in Jensen, H. (2011). *Dialog s starši*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
- Kalin, J., Resman, M., Mrvar, M., Govekar Okoliš, M. in Mažgon, J. (2009). *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kyriacou, C. (1987). Teacher stress and burnout: An international review. *Educational Research*, 29(2), 146–152.
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 165–184.
- Punch, K. F. in Tuettemann, E. (1991). Stressful factors and the likelihood of psychological distress among classroom teachers: Short reports. *Educational Research*, 33(1), 65–69.
- Schonfeld, I. S. (1992). A longitudinal study of occupational stressors and depressive symptoms in first-year female teachers. *Teaching and Teacher Education*, 8(2), 151–158.
- Scott-Jones, D. (1995). *Parent-child interactions and school achievement*. V B. A. Ryan, G. R. Adams, T. P. Gullotta, R. P. Weissberg in R. L. Hampton (ur.), *The family-school connection: Vol. 2. Theory, research, and practice* (str. 75–109). Thousand Oaks: Sage.
- Skaalvik, E. M. in Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 1059–1069.
- Statistični urad Republike Slovenije. (b.d.). Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6940>
- Stevenson, D. L. in Baker, D. P. (1987). The family-school relation and the child's school performance. *Child Development*, 58, 1348–1357.
- Stoeber, J. in Rennert, D. (2008). Perfectionism in school teachers: Relations with stress appraisals, coping styles, and burnout. *Anxiety, Stress, and Coping*, 21(1), 37–53.
- Šrot, K. in Rizman Herga, N. (2013). Mnenje osnovnošolskih učiteljev o usposobljenosti za sodelovanje s starši. *Revija za elementarno izobraževanje* 6(2/3), 223–239.
- Šteh, B. in Mrvar, P. (2011). Stališča in pričakovanja učiteljev, svetovalnih delavcev in staršev drug do drugega v kontekstu sodelovanja med šolo in domom. *Psihološka obzorja*, 20(1), 17–41.

- Ule, M. (2015). Vloga staršev v izobraževalnih potekih otrok v Sloveniji. *Sodobna pedagogika*, 66(1), 30–45.
- Zakon o delovnih razmerjih /ZDR-1/* (2013). Uradni list RS, št. 21 (5. 3. 2013). Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/112301>
- Zakon o varnosti in zdravju pri delu /ZVZD-1/* (2011). Uradni list RS, št. 43 (24. 5. 2011). Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/103969>